

УДК 336.72

Кошевий М. М.
Лимаренко К.А.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ

У статті досліджено, узагальнено теоретичні підходи до визначення поняття ефективності як економічної категорії; виділено, охарактеризовано види та критерії ефективності в сільськогосподарському виробництві. Також розглянуто поняття системного підходу, проаналізовано його принципи та систему елементів. Висвітлено питання вдосконалення управління ефективністю діяльності сільськогосподарських підприємств на засадах системного підходу.

Ключові слова: системний підхід, ефективність, сільськогосподарське підприємство, управління ефективністю діяльності підприємства.

Постановка проблеми. Питання вдосконалення ефективності посідає ключове місце в управлінні діяльністю підприємств різних видів діяльності. З кожним днем виникає низка нових завдань, які не можна вирішити за допомогою старих методів і підходів до управління ефективністю діяльності сільськогосподарських підприємств.

Тому в сучасних умовах виникає гостра необхідність підвищення не тільки виробничої ефективності, але й усіх складових діяльності сільськогосподарських підприємств, зокрема дослідження ринків та потреб клієнтів, управління фінансами та персоналом, вдосконалення інновацій. Тобто в умовах ринку керуюча система повинна забезпечувати ефективну роботу всіх підсистем та підприємства загалом.

Таким чином, питання вдосконалення управління ефективністю діяльності сільськогосподар-

ських підприємств у сучасних нестійких умовах є актуальним та потребує більш ретельного вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми управління ефективністю діяльності підприємств вивчаються багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими. Серед наукових робіт, у яких досліджуються підходи до вдосконалення управління ефективністю діяльності підприємств, варто виділити праці таких науковців, як Г.В. Осовська, Т.А. Синіцина, І.В. Петрова, С.В. Мочерний, О.М. Рац, В.М. Ячменьова, Г.В. Савицька, В.В. Ковальова, В.О. Василенко, К.М. Дідур, Е.Дж. Долан, І.А. Маркіна, Р.С. Сайфулін, П.Ф. Друкер, А.Д. Шеремет, О.Л. Устенко, М. Альберт, М.Х. Мескон, Ф. Хедоурі, Н.Г. Ольдерогге, В.Д. Шапіро, З.П. Румянцева, І.І. Мазур.

Значний внесок в розроблення системного підходу зробили фундаментальні наукові праці

таких науковців, як Г.І. Андреева, Ю.Ю. Буреніков, В.О. Василенко, Н.О. Власова, К.М. Дідур, А.В. Куценко, С.В. Мочерний, Г.В. Осовська, О.А. Осовський, В.Ю. Фролова, В.А. Харченко.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на великий обсяг присвячених цій темі наукових праць та суттєві досягнення в дослідженні цього питання, існує низка спірних питань. Так, наявні теоретичні положення потребують уточнення та подальшого вдосконалення щодо методико-теоретичного та практичного характеру з визначення сутності підходів та вибору найбільш задовільного методу для оцінювання ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств, тому ця проблема в сучасних умовах є досить актуальною та потребує подальшого дослідження.

Мета статті полягає в узагальненні теоретичних положень і дослідженні теоретико-методичних підходів до вдосконалення управління ефективністю діяльності сільськогосподарських підприємств на засадах системного підходу та обґрунтування доцільності його використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. За останні десять років в науковій літературі поняття «ефективність» є одним з найбільш поширених та актуальних. Дослідження цього питання висвітлювалося в безлічі наукових праць, розглянуто його сутність та різні методи вимірювання. Водночас велике поширення поняття «ефективність» привело до того, що сьогодні його трактування є досить нечітким.

Вперше поняття «ефективність» вжили у своїх роботах такі економісти, як Вільям Петті і Франсуа Кене, для оцінювання результативності тих чи інших державних або приватних дій.

Після свого виникнення термін «ефективність» не відразу став популярним і рідко використовувався навіть серед вчених-економістів. Незважаючи на це, подальший розвиток економіки та зародження теорії менеджменту сприяли його поширенню в науковій літературі.

Поняття «ефективність» набуває статусу економічної категорії завдяки великому класику політекономії Давиду Рікардо. У своїй ідеї «Теорія порівняльних переваг» він використовував термін «ефективність» як оцінку точних, конкретних дій, тобто відношення результату до певного виду витрат. Крім цього, Д. Рікардо зробив спробу оцінити ефективність капіталу.

Одним з ключових понять для сучасної економічної науки є «ефективність за Парето». В кінці XIX століття представник неокласичної школи політекономії В. Парето визначив ефективність як певний стан економіки, за якого неможливо здійснити будь-які зміни на користь одного учасника економічного процесу, не погіршуючи положення іншого [2, с. 126].

Сучасні вітчизняні вчені-економісти також розглядають у своїх працях поняття «ефективність», пояснюючи його по-різному.

В науковій літературі чітко розмежовуються поняття «ефект» і «ефективність». Кілька найбільш типових прикладів визначення категорії «ефект» наведені в табл. 1.

Аналіз наукових робіт дає змогу визначити ефект як досягнення результату внаслідок певного виду діяльності. Оскільки поняття «ефект» не характеризує процес, минулі результати, час за який вони були досягнені, а також завдяки яким ресурсам чи витратам, то використовується категорія «ефективність».

Різні науковці виділяють та розуміють відмінні характерні особливості економічної категорії «ефективність»:

- різноманітність функціональних систем;
- ефект (конкретний результат);
- числові характеристики оцінювання діяльності;
- співвідношення реального ефекту та нормативного;
- максимальна можлива відповідність фактичного результату плановому чи ідеальному.

Найбільш поширеним трактуванням поняття «ефективність» є співвідношення певних результатів та витрат, цих результатів діяльності та цілей підприємства.

Г.В. Савицька розглядає ефективність в трьох аспектах [5, с. 18]: економічна, соціальна та екологічна ефективність, що відображають відповідність витрат та економічних, соціальних і екологічних результатів підприємства його цілям та інтересам суспільства.

В.В. Ковальова розглядає ефективність як відношення отриманого результату до ресурсів, що були використані для досягнення цього результату [8, с. 49].

Аналіз робіт В.О. Василенко [3], Г.І. Андреевої [1] та К.М. Дідур [6], в яких представлені різні трактування поняття «ефективність», дають змогу об'єднати думки авторів в 4 групи, виділивши морфологічні ознаки (табл. 2).

Отже, ефективність можна охарактеризувати як комплексну категорію, яка має управлінський характер та відображає ступінь досягнення поставлених цілей і визначається співвідношенням ефекту та витрат, ресурсів, що були затрачені на його досягнення, з урахуванням фактору часу.

Тому під управлінням ефективністю функціонування підприємства слід розуміти такий вплив на об'єкт управління, що забезпечує ефективність функціонування та розвитку організації як цілісної системи за мінливих умов зовнішнього середовища.

Підвищення ефективності виробництва в сільському господарстві має велике значення не тільки для підприємства, але й для галузі та економіки країни загалом.

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «ефект» в трактуванні різних авторів

Автор	Визначення
Г.В. Осовська [11, с. 196]	Результат вжиття заходів, що спрямовуються на покращення ефективності виробництва шляхом економії виробничих ресурсів підприємства.
Т.А. Синіцина [14, с. 32]	Результат, що є наслідком будь-яких рішень на підприємстві.
І.В. Петрова [12, с. 15]	Вартісна оцінка корисного результату.
С.В. Мочерний [10, с. 378]	Отриманий результат в будь-якій формі вияву (фінансова, матеріальна, кар'єрний ріст, соціальна тощо).
О.М. Рац [13, с. 277]	Наслідок якихось дій.
В.М. Ячменьова [17, с. 47]	Результат, що вимірюється в грошовому, матеріальному чи соціальному вираженні як різниця між витратами та результатами, які пов'язані з отриманням цього результату.

Джерело: побудовано авторами на основі джерел [10; 11; 12; 13; 14; 17]

Таблиця 2

Підходи до визначення поняття «ефективність» в трактуванні різних авторів

Автори	Морфологічна ознака	Визначення
Е.Дж. Долан	Вибір	Ефективність розглядається як вибір правильних цілей, на яких фокусується вся енергія.
І.А. Маркіна, Р.С. Сайфулін, П.Ф. Друкер, А.Д. Шеремет, О.Л. Устенко	Результат	Ефективність визначається як зв'язок результату з наміченими цілями, а також результату (ефекту) з точки зору найкращого використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.
М. Альберт, М.Х. Мескон, Ф. Хедоурі	Оцінка	Ефективність як внутрішня економічність, що виражає найефективніше використання ресурсів.
Н.Г. Ольдерогге, В.Д. Шапіро, З.П. Румянцева, І.І. Мазур	Співвідношення	Ефективність відображає ступінь досягнення поставлених цілей, певне співвідношення результату з цілями чи витратами, що були використані для їх досягнення.

Джерело: побудовано авторами на основі джерел [1; 3; 6]

Ефективність у сільськогосподарському виробництві розраховується та виявляється на різних рівнях [4, с. 32]:

- ефективність сільського господарства загалом як галузі економіки країни;
- ефективність сільськогосподарського виробництва;
- ефективність діяльності сільськогосподарського підприємства;
- ефективність виробництва внутрішньогосподарських підрозділів (ферм, бригад, цехів, відділень);
- ефективність окремих галузей та підгалузей (тваринництва, рослинництва, рільництва, садівництва);
- ефективність виробництва сільськогосподарських культур та видів продукції (зерна, картоплі, овочів);
- ефективність заходів (агротехнічних, меліоративних, ветеринарних, екологічних, організаційних).

Всі перераховані види ефективності взаємопов'язані та впливають один на одного. Ефективність заходів різного характеру позитивно позначається на ефективності виробництва сільськогосподарських продуктів, а ефективність останніх формує ефективність галузей.

Так, однойменні види ефективності (технологічна, економічна, соціальна та екологічна) відповідають функціональним підсистемам сільського господарства (табл. 3).

Технологічна ефективність вимірюється натуральними показниками або вартісними в порівнянних цінах для порівняння натурального обсягу сукупної продукції в динаміці. Розрізняють нормативну й фактичну технологічну ефективність.

Нормативна технологічна ефективність знаходить відображення в технологічній карті виробництва певної сільськогосподарської культури. Технологічна карта є науково обґрунтованим нормативним рівнем технологічної ефективності для середніх погодних умов. Певній технології (інтенсивної, адаптивної) властива конкретна технологічна ефективність (за середніх погодних умов).

Рівень технологічної ефективності відображає ступінь освоєння систем землеробства й тварин-

ництва та визначається шляхом порівняння фактичних даних з відповідними нормативними показниками, в ролі яких виступає рівень виробництва продукції, що відповідає раціональному рівню інтенсивності для середніх погодних умов.

Крім того, технологічна ефективність характеризує процес переробки сільськогосподарської продукції в продукти харчування. Існують різні технології переробки певної сільськогосподарської продукції в однойменну продукцію, що розрізняються рівнем технологічної ефективності (виходом продукції на одиницю сировини, трудомісткістю та матеріаломісткістю).

Таким чином, технологічна ефективність широко використовується для оцінювання процесу виробництва, переробки, транспортування та зберігання сільськогосподарської продукції і продуктів харчування.

Економічна ефективність відображає ступінь реалізації економічних інтересів та вимірюється системою вартісних показників, що характеризують ефективність виробництва та реалізації продукції (собівартість, валова продукція в поточних цінах, валовий дохід, прибуток, рентабельність, показники фінансового стану товаровиробника, а саме фінансова стійкість і платоспроможність).

Критерієм економічної ефективності є досягнення показників господарської діяльності, що характеризують можливість здійснення розширеного відтворення.

Соціальна ефективність характеризує соціальний стан, ступінь досягнення нормативного рівня розвитку сільської соціально-територіальної спільності, яка є сукупністю сільського населення, що володіє єдністю ставлення до певної господарської території, а також вимірюється показниками рівня життя населення.

Функціонування соціально-територіальної спільності спрямоване на здійснення її соціального відтворення, що пов'язане із забезпеченням умов еволюції параметрів соціального розвитку населення, їх виробничої діяльності, природного середовища.

Критерієм екологічної ефективності є запобігання погіршенню навколишнього середовища, її

Таблиця 3

Види та критерії ефективності на сільськогосподарському підприємстві

Вид ефективності	Критерії ефективності
Технологічна	Рівень освоєння систем землеробства і тваринництва.
Економічна	Рівень здійснення процесу відтворення.
Екологічна	Запобігання погіршення навколишнього середовища, його поліпшення, підвищення екологічності виробництва.
Соціальна	Ступінь досягнення нормативного рівня життя сільського населення.

Джерело: побудовано автором на основі джерела [9, с. 65]

поліпшення, підвищення екологічності виробництва, якості продукції. Велике значення має поліпшення якості продуктивних земель (уповільнення процесів площинної, лінійної та вітрової ерозії ґрунтів, зменшення їх агровиснаження, зниження відсотка засолених земель і забруднених важкими металами, радіонуклеїдами, пестицидами).

Всі види ефективності взаємопов'язані і в сукупності визначають можливість здійснення процесу відтворення основних фондів підприємства.

Ефективність сільськогосподарських підприємств істотно залежить від щорічних природних, зокрема кліматичних, умов країни, регіону.

Фактори цієї групи визначають виробничі особливості управління аграрним підприємством та є певною серією безперервних, взаємопов'язаних дій впливу ресурсів, співвідношення попиту та пропозиції, а також процесу формування цін на сільськогосподарську продукцію. Коливання цих умов можуть бути досить істотними як в часовому, так і в просторовому аспектах. А це виявляється у вираженій аритмічності сільськогосподарської діяльності і, як наслідок, ризикованості відповідної підприємницької діяльності [1, с. 276]. З одного боку, це вказує на необхідність використання довгострокових стратегій в аграрному виробництві, що дає змогу знижувати негативний внесок результатів в несприятливі роки та підвищувати віддачу в сприятливі, здійснюючи загалом за досить тривалий період часу ефективну діяльність. З іншого боку, природні умови зумовлюють сезонний характер сільськогосподарських виробничих процесів, а це надає їм певної передбачуваності, отже, становить один з напрямів діяльності щодо зниження ризикованості та підвищення ефективності сільськогосподарського підприємництва.

В аграрній економіці природні особливості багато в чому визначають виробничу специфіку. Однак не слід природні умови суворо відокремлювати від соціально-економічних умов як регіону, так і конкретного підприємства. Тут необхідно використовувати системний підхід, оскільки саме система регіональних умов визначає спеціалізацію сільськогосподарського виробництва, пропорції попиту та пропозиції, формування цін та інші характерні риси аграрної економіки.

Системний підхід дає змогу охарактеризувати структуру цілого його розвитку та функціонування, дослідити його елементи та взаємозв'язки між ними. Цей підхід показує, що ефективність цілого залежить від ефективності усіх частин системи, а не окремих частин з найліпшою ефективністю.

Основні принципи системного підходу такі (рис. 1) [6, с. 58]:

- композиція передбачає погоджування спільної та приватної мети;
- пропорційність, тобто елементи організації (внутрішні елементи) повинні відповідати рівню розвитку елементів зовнішнього середовища;
- зважання на «вузьке місце» забезпечує особливу увагу найбільш слабкому елементу системи;
- онтогенез, тобто розвиток підприємства за стадіями життєвого циклу;
- інтеграція сприяє розвитку системи на високому рівні та дає змогу отримати синергетичний ефект;

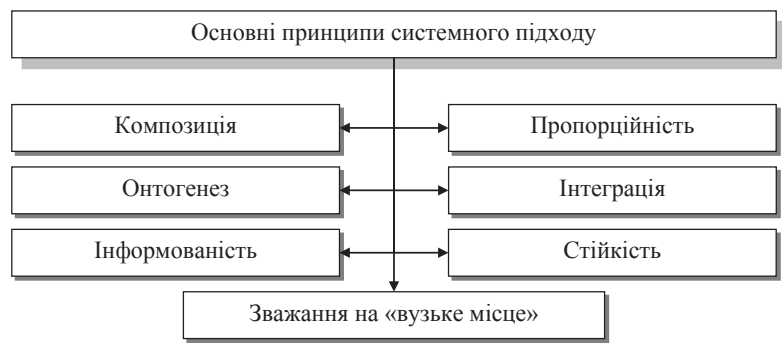

Рис. 1. Основні принципи системного підходу

Джерело: авторська розробка

– інформованість виокремлює як головну ознаку конкурентоспроможності інформаційне забезпечення;

– стійкість низки вимог до статичного (побудови системи) та динамічного (функціонування системи) стану підприємства.

Управління ефективністю діяльності сільськогосподарського підприємства – це спрямований вплив керуючої системи на керовану з метою забезпечити процес переходу від теперішнього стану підприємства до досконалішого (бажаного) відповідно до поставленої мети. Тобто вдосконалення управління ефективністю діяльності сільськогосподарського підприємства передбачає перехід системи з одного стану в інший, а також набуття якісних та кількісних характеристик його конкурентоспроможності.

Для ефективного управління діяльністю сільськогосподарського підприємства необхідно виділити основні етапи системного управління ефективністю його діяльності [6, с. 59]:

- визначення місця підприємства в регіоні та галузі;
- формування місії;
- детальне вивчення кожної складової частини та системи загалом;
- визначення, ранжування та угруповання внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на систему підприємства;
- пошук відмінностей наявного стану системи від бажаного;
- визначення суб'єктивних та об'єктивних причини відхилень;
- розроблення плану, засобів та методів приведення системи до бажаного стану;
- акумуляція власних ресурсів підприємства, необхідних для досягнення мети;
- придбання додаткових ресурсів за недостатньої кількості власних;
- реалізація плану дій;
- контроль та аналіз отриманих результатів.

Система управління ефективністю діяльності сільськогосподарського підприємства стосується всіх видів діяльності, які забезпечують конкурентні переваги підприємства, послуг, товару та робіт. Вона включає процес закупівлі, контроль виробництва, досліджування ринку, а також всі стадії життєвого циклу товару (рис. 2).

Необхідність системного підходу до управління діяльністю сільськогосподарського підприємства пояснюється складністю цього поняття та кількістю чинників, що впливають на нього, що зумовлено такими причинами [16, с. 159]:

- управління ефективністю відбувається на різних адміністративних рівнях організації;

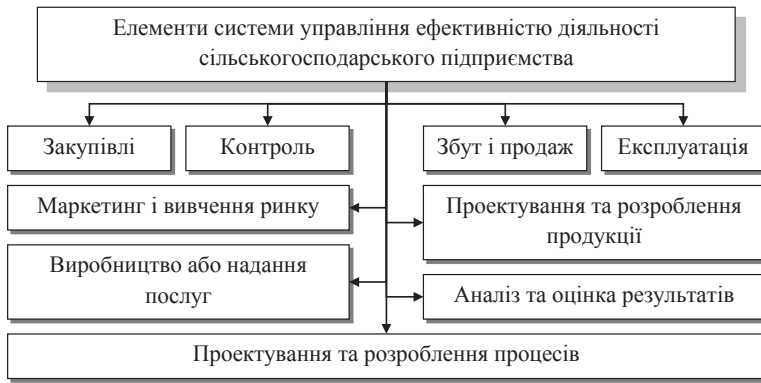

Рис. 2. Елементи системи управління ефективністю діяльності підприємства

Джерело: авторська розробка

- управління конкурентоспроможністю передбачає диференціацію діяльності;
- ефективність управління діяльністю досягається всіма видами менеджменту (фінансовим, виробничим, інформаційним тощо);
- управління ефективністю діяльності здійснюється на різних підрозділах підприємства, а отже, різних стадіях життєвого циклу товару.

Системний підхід до управління ефективністю діяльності передбачає системне вирішення завдань, з якими стикається підприємство. Серед завдань слід виділити такі [6, с. 60]:

- контроль впливу зовнішнього середовища на організацію (стан законів, зміни в поглядах споживачів, галузеві пріоритети, зміни конкурентів тощо);
- формування та оптимальний розподіл грошових потоків за всіма видами діяльності;
- раціональне формування та ефективне використання ресурсів;
- розроблення стратегічних і тактичних планів;
- управління інноваціями та інвестиціями для забезпечення конкурентоспроможності;
- прогноз розвитку з урахуванням впливу слабких та сильних сторін;
- забезпечення можливостей достатньою кількістю ресурсів.

Система управління ефективністю діяльності підприємства включає інформаційну систему, яка об'єднує об'єкт і орган управління, а також несе відповідальність за коректність управлінських рішень, що приймаються на її основі [15, с. 101].

Інформаційна система забезпечується технічними засобами, методами, моделями, алгоритмами обробки інформації, документацією щодо взаємодії персоналу з технічними засобами та правовими нормами з користування інформаційними системами. У процесі управління ефективністю діяльності підприємства на засадах системного підходу для усунення дефіциту або надлишку інформації впроваджують комп'ютерні програми з використанням економіко-математичних методів оброблення даних.

Керівництво підприємства, використовуючи інформаційні системи для аналізу та прийняття рішень, має можливість [12, с. 159]:

- сприяти взаємодії з клієнтами, діловими партнерами;
- контролювати управлінські дії на всіх рівнях;
- зменшувати втрати робочого часу;
- забезпечити об'єктивність розрахункових даних;
- знизити трудові та матеріальні витрати різних процесів.

Необхідність використання системного підходу в управлінні діяльністю сільськогосподарського підприємства полягає в:

- ускладненні внутрішньої структури об'єктів управління;
- розгалуженні та розширенні зв'язків;
- швидкому та безперервному зростанні обсягу інформації;
- нестабільному навколишньому середовищі;
- посиленні конкурентної боротьби.

Системний підхід в управлінні ефективністю діяльності сільськогосподарського підприємства спирається на дослідження об'єкта як складної системи, що складається з окремих частин з численними зовнішніми та внутрішніми зв'язками та має дві характеристики [7, с. 57]:

- всі об'єкти розглядаються як система;
- під час оцінювання ефективності діяльності підприємства використовується система показників.

Під час виробничого процесу на вході в систему потрапляють ресурси (трудові ресурси, засоби та предмети праці), а на виході отримується готова продукція.

Іноді система має декілька рівнів, тобто кожний елемент першого рівня розглядається як окрема система (підсистема) тощо.

Системний підхід до аналізу ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства може розглядатись подвійно. Такий підхід обумовлений необхідністю дослідження всіх елементів діяльності підприємства. Системний підхід характеризує відносини та зв'язки діяльності підприємства для досягнення та визначення поставленої мети [1, с. 276].

Аналіз проводиться на всіх стадіях життєвого циклу продукції, стадіях виробничого процесу, всіх видів господарської діяльності, факторів виробництва, підрозділів підприємства та процесу управління. Сутність сучасної концепції системного підходу до аналізу діяльності виражається в ефективності управління підприємством за умов мінливого, динамічного та невизначеного середовища.

Висновки. Підбиваючи підсумки, поняття «ефект» можемо визначити як результат, а «ефективність» – як комплексну категорію, що характеризує процес, минулі результати, час, за який вони були досягнені, а також завдяки яким ресурсам чи витратам, що були затрачені на його досягнення, з урахуванням фактору часу одержано необхідний «ефект».

Отже, поняття «ефективність» містить низку взаємопов'язаних елементів, тому управління ефективністю підприємства має впливати на об'єкт управління, який забезпечить ефективність функціонування та розвитку організації як цілісної системи за мінливих умов зовнішнього середовища.

Підходом, який дає змогу охарактеризувати структуру цілого, його розвиток та функціонування, дослідити його елементи та взаємозв'язки між ними, є системний підхід. Цей підхід показує, що ефективність цілого залежить від ефективності усіх частин системи, а не окремих частин з найліпшою ефективністю. Можна зробити висновок, що системний підхід у забезпеченні ефективності діяльності найбільш повно охоплює всі фактори існування підприємства.

Відштовхуючись від висновків, наведених у статті, недоліками системного підходу до оціню-

вання ефективності сучасних підприємств є відсутність єдиного методу для оцінювання ефективності підприємств різних типів або відповідного всім стадіям життєвого циклу підприємства. Це формує фундамент для подальшого більш детального вивчення цього питання.

Для забезпечення оптимальної системи управління ефективністю діяльності сільськогосподарських підприємств у майбутніх дослідженнях планується визначити механізм взаємозв'язку між елементами системи управління на засадах системного підходу.

Список використаних джерел:

1. Андреева Г.І. Роль системного підходу до аналізу господарської діяльності підприємства в сучасних умовах. Економіка підприємства. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2011. № 34. С. 274–277.
2. Буренніков Ю.Ю., Поліщук Н.В., Ярмоленко В.О. Управління інноваційною діяльністю в промисловості: сутність, особливості розвитку, шляхи удосконалювання: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2011. 184 с.
3. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2003. 504 с.
4. Власова Н.О., Пономарьова Ю.В. Формування ефективної закупівельної політики підприємств роздрібною торгівлю: навч. посіб. Харків, 2003. 144 с.
5. Говорушко Т.А., Климаш Н.І. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу: монографія. Київ: Логос, 2013. 204 с.
6. Дідур К.М. Системний підхід до управління підприємством та персоналом підприємства. Ефективна економіка. 2013. № 12. С. 56–62.
7. Концептуальні засади управління підприємством як економічною системою: монографія / за ред. В.О. Коюди. Харків: вид-во ХНЕУ, 2007. 416 с.
8. Куценко А.В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємств споживчої кооперації України: монографія. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2010. 205 с.
9. Мельник Б.А. Яєчна індустрія України та необхідність її розвитку. Економіка АПК. 2010. № 12. С. 63–67.
10. Мочерний С.В. Економічна теорія: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2009. 640 с.
11. Осовська Г.В., Осовський О.А. Основи менеджменту: монографія. Київ: Кондор, 2013. 664 с.
12. Петрова І.В. Оцінка ефективності управлінської діяльності на підприємствах вугільної промисловості. Донецьк, 2003. 192 с.
13. Рац О.М. Визначення сутності поняття «ефективність функціонування підприємства». Економічний простір. 2008. № 15. С. 275–285.
14. Сеницына Т.А. Оценка эффективности системы управления промышленным предприятием – целевой подход. Одесса: ОГЭУ, 2004. 187 с.
15. Фролова В.Ю. Системний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2013. № 2. С. 98–102.
16. Харченко В.А. Системний підхід до стратегічного управління підприємством. Економічний вісник Донбасу. 2013. № 1. С. 157–160.
17. Ячменьова В.М., Височина М.В., Сулима О.Й. Ефективність управління діяльністю промислового підприємства та діагностика загроз: монографія. Сімферополь: ВД АРІАЛ, 2010. 472 с.

**Кошевой Н. Н.
Лымаренко К. А.**

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара

УПРАВЛЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТЬЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ОСНОВЕ СИСТЕМНОГО ПОДХОДА

Резюме

В статье исследованы, обобщены теоретические подходы к определению понятия эффективности как экономической категории; выделены, охарактеризованы виды и критерии эффективности в сельскохозяйственном производстве. Также рассмотрено понятие системного подхода, проанализированы его принципы и система элементов. Освещены вопросы совершенствования управления эффективностью деятельности сельскохозяйственных предприятий на основе системного подхода.

Ключевые слова: системный подход, эффективность, сельскохозяйственное предприятие, управление эффективностью деятельности предприятия.

**Koshevyi M. M.
Lymarenko K. A.**

Oles Honchar Dnipro National University

A MANAGEMENT OF ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES EFFICIENCY IS ON PRINCIPLES OF APPROACH OF THE SYSTEMS

Summary

The article investigates and generalizes theoretical approaches to the definition of the concept of efficiency as an economic category, identifies and describes the types and criteria of efficiency in agricultural production. The concept of a system approach is also considered, its principles and system of elements are analyzed. Issues of improving the management of the efficiency of agricultural enterprises on the principles of a systematic approach are discussed.

Key words: approach of the systems, efficiency, agricultural enterprise, management of activity of enterprise efficiency.